

Juni 2017

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området *SE0540277 Högstena Skarpegården*

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 - områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitat-direktiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livs-miljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitat- direktivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och natur- typer, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skydds- beslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”*kartverktyget skyddad natur*”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Lena Smith

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0540277 Högstena Skarpegården

Kommun: Falköping

Områdets totala areal: 0,15 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-03-29

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-06-16

Markägarförhållanden:

Privat.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2001-06-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6510 - Slätterängar i låglandet

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: I Natura 2000-området Högstena Skarpegården är det prioriterade bevarandevärdet den örtrika torrängskullen. Naturtypen utgörs av stäppartad torräng vilken sköts som slätteräng.

Motivering: Slätterängen på kullen hyser många hävdgynnade gräsmarksarter även den sällsynta smalbladiga lungörten (*Dracocephalum ruyschiana*). Området ligger i ett representativt odlingslandskap med lång kontinuitet och höga natur- och kulturmiljövärden.

Prioriterade åtgärder: Fortsatt hävd genom slätterängsskötsel.

Beskrivning av området

Natura 2000-området Högstena Skarpegården ligger ca 5 km söder om Stenstorp.

Landskapet utgör ett riksintresseområde för naturvården på sluttningen nedanför Plantaberget, som är ett av fyra närbelägna s.k. platåberg. Platåbergens sidor kantas av lövskogar och på slätterna nedanför finns åker- och naturbetesmarker. Natura-området består av en ganska hög åkerholme, så gott som helt ljusöppen, där det växer enstaka enbuskar och någon oxel. På kullen går gråsten och kalksten i dagen på vissa ställen. Fältskiktet utgörs av stäppartad, örtrik torräng. En lång rad hävdgynnade kärlväxter såsom t.ex. gullviva, backsippa och ängshavre finns i den stäppartade torrängen. År 1998 fanns 59 stycken plantor av smalbladig lungört i området. Numera finns där enligt Artportalen färre antal plantor av arten. 2015 noterades 7 plantor, vilka växte främst på kullens västra del och 2016, 12 plantor. (Totalt fanns i länet 1998 cirka 15 000 plantor smalbladig lungört). Andra indikatorarter för naturtypen stäppartad torräng som noterats är backskafting, blodnäva, brudbröd, darrgräs, fältvädd, vildlin och ängshavre.

Slätterängen är välhävdad och sköts av Falbygdens naturskyddsförening genom slätter. För området har Falbygdens naturskyddsförening miljöstödet för särskild skötsel enligt landsbygdsprogrammet, 2016-2020.

På toppen av kullen finns en fornlämning, en s.k. hög som är en brons- eller järnåldersgrav.

Vad kan påverka negativt

- De i Sverige små populationerna av smalbladig lungört är ett hot i sig. Litenheten kan resultera i degenerationseffekter och utdöende.

Se även Negativ påverkan under naturtypsbeskrivningen, slätteräng (6510).

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken). Om en verksamhet/åtgärd påverkar ett Natura 2000-område så kan denna vara tillståndspliktig även om den utförs utanför Natura 2000-området.

Skydd:

- Området är skyddat enligt miljöbalken, Natura 2000-bestämmelserna.
- Åkerholmen, d.v.s. Natura 2000-området, är skyddad enligt det generella biotopskyddet, 7 kap. 11 §, miljöbalken (små mark- och vattenområden som p.g.a. sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda, exempelvis stenmurar, småvatten, åkerholmar, alléer m.fl.).
- Smalbladig lungört, gullviva och backsippa är fridlysta arter.

Riksintressen m.m.:

- Riksintresseområde för naturvården, Plantaberget, Varvsberget, Gerumsberget och Gisseberget.
- Riksintresseområde för kulturmiljövården, Kambrosilurområdet (agrar historia).
- Regionalt värdefullt odlingslandskap, Södra Kyrketrop.

Skötsel:

- Skötseln ska följa åtagandeplanen som hänger ihop med miljöstödet (landsbygdsprogrammet). Skötseln innebär i korta drag att ängen ska städas, gräset slås av och höet bärgas.
- Naturvårdsbränning på våren kan ibland vara en lämplig skötselmetod. Särskilt gäller detta vissa år då slätter ej kunnat ske föregående sommar.

Se vidare Bevarandeåtgärder under naturtypsbeskrivningen, slätteräng (6510).

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6510 - Slåtterängar i låglandet

Areal: 0,14 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Natura 2000-området består av endast en naturtyp, slåtteräng, vilken förekommer över hela ytan. Slåtterängen på kullen (åkerholmen) ligger på torr mark och är att beteckna som stäppartad torräng. Enstaka enar och oxlar växer på ängen. Kullen omges av åkermark och är i gränzonen delvis påverkad av åkerbruket. Naturtypen stäppartad torräng har fram t.o.m. 2017 ett särskild åtgärdsprogram, ÅGP, där bland annat arten smalbladig lungört ingår som en art med särskilt bevarandevärde. Ängen slåstras årligen av Falbygdens Naturskyddsförening och den är välhävdad. Slåtterängen har inte naturvårdsbrunnats på åtminstone de senaste 10 åren.

Typiska arter som noterats förekomma i slåtterängen under senare år är gullviva (fridlyst), klasefibbla, prästkrage, rosettljungfrulin, rödkämpar, småfingerört och vårfingerört. Tidigare (2007) har följande typiska arter noterats: darrgräs, stor och liten blåklocka, vildlin. Även de fridlysta arterna smalbladig lungört (rödlistad som starkt hotad, EN) och backsippa (sårbar, VU) finns i området (2015, 2016). Övriga hävdgynnade växter i slåtterängen är backsmultron, blodnäva, brudbröd, daggekåpor, getväppling, gökärt, lundtrav, mandelblom, violer, vårstarr och ängshavre.

Smalbladig lungört förekommer ofta på torrbackar och åkerholmar på kalkrik mark. Den är ljuskrävande och tillhör en mycket artrik torrängsvegetation ("stäppäng") där smalbladig lungört växer tillsammans med bl.a. trollsmultron, praktbrunört, kungsmymta m.fl. Utmärkande för denna vegetation är att den missgynnas av hårt bete och därför förekommer på backar och åkerholmar som ligger inom samma hägnad som åkern. Sen slåtter eller sent påsläppt bete endast under de år åkern trädats eller burit vall kännetecknar hävdtraditionen på dessa backar. Smalbladig lungört har troligen ganska lätt att sprida sig med frö och har setts etablera sig på banvallar och vägkanter.

Naturtypen slåtteräng har traditionellt utnyttjats för skörd av vinterfoder, den förekom över stora arealer i landskapet. I och med övergången till rationellt jordbruk har denna naturtyp minskat mycket kraftigt. Blomrika slåttermarker har mycket stor betydelse för många organismer som är knutna till odlingslandskapet, inte minst för slåttergynnade kärlväxter och många insekter, i synnerhet fjärilar och vildbin. Dagens mycket små arealer artrika slåttermarker är förmodligen en starkt bidragande orsak till att många fjärilar minskat katastrofalt.

Generell beskrivning av naturtypen: Artrika, torra – friska, hävdpräglade ängar. Naturtypen har utvecklats genom lång kontinuitet av slåtterängsskötsel (och ofta även använts som betesmark på senare tid). Krontäckning av träd och buskar är 0 – 30%. Hävdgynnade arter ska finnas. Typiska arter (kärlväxter) är: kattfot, slåttergubbe, slåtterfibbla, ormrot, darrgräs, Jungfru Marie nycklar, nattviol, prästkrage, jungfrulin, svinrot, rödklint, ängsnycklar, hirsstarr, pillerstarr m.fl. samt (fjärilar): ängspärlemorfjäril, skogsvisslare, vitfläckig guldvinge, slåttergräsfjäril, skogsnätfjäril, ängsblåvinge, smultronvisslare m.fl.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, förnaansamling, ökad näringsstatus, uppluckrad gräsvål samt konkurrens från ohävsarter och främmande arter. Naturtypen är även känslig för förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och för minskade

populationer av karaktäristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen Slätterängar i låglandet (6510) ska vara minst 0,14 hektar.

Regelbunden slåtter vid traditionell tidpunkt, ska påverka gräsmarken. Ingen skadlig ansamling av förna (t.ex. fjolårsgräs) ska finnas i området efter vegetationsperiodens slut. Typiska och karaktäristiska arter samt andra naturligt förekommande arter ska finnas och förnygra sig.

Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi. Näringsstatusen i marken ska vara naturlig.

Krontäckningen av träd och buskar ska saknas eller vara liten. Varken vedartad eller örtartad igenväxningsvegetation ska förekomma mer än i begränsad utsträckning. För naturtypen främmande arter ska inte finnas. Enstaka fysiska strukturer i form av ett röse ska finnas.

Enstaka värdefulla träd och buskar, t.ex. bärande och blommande träd/buskar ska förekomma. Det ska finnas födoresurser såsom pollen- och nektarresurser som kan utnyttjas av framförallt olika fjärilsarter. Typiska och karaktäristiska kärlväxter ska ha allmän-riklig förekomst.

Negativ påverkan

- Minskad eller utebliven slåtter och röjning av igenväxningsvegetation kan på sikt leda till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Utebliven höbärgning leder till förnaansamling med utarmning av den hävdgynnade floran och faunan som följd.
- Årlig slåtter vid fel tidpunkt, t.ex. för tidigt på säsongen när växterna ännu inte hinner sätta frö, leder med tiden till utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Påverkan av gödsel eller t.ex. bekämpningsmedel från angränsande åkermark kan vara negativt för slätterängsfloran.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Bevarandeåtgärder

- Skötseln ska följa åtagandeplanen som hänger ihop med miljöstödet (landsbygdsprogrammet). Skötseln innebär att ängen ska:
 - * städas (fagas)
 - * ängen ska slå någon gång under perioden 10 juli - 15 september
 - * höet ska bärgas efter att det torkat (beroende på väderlek) mellan 2 - 7 dagar.
- För att gynna nyetablering av arten smalbladig lungört är mindre ytor öppna blottad jord positivt, dessa kan skapas genom t.ex. krattning, naturlig erosion och sorkar. Arten är i övrigt förhållandevis tålig mot igenväxning och kan stå kvar länge tillsammans med ohävdsarter som vitmåra, skogsklöver, krissla, blodnäva och högvuxna gräs m.m. Den är dock ljuskrävande och långvarig ohävd utgör ett hot mot arten.
- Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är gynnsamt.

Området med sin rika torrängsflora bidrar bra till den biogeografiska bevarandestatusen för slätterängar i låglandet.

Dokumentation

Artportalen. ArtDatabanken SLU. www.artportalen.se. Uttag 2017-03

Jordbruksverket, multikuben. Uttag 2017-03

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1994: Ängs- och hagmarker i Falköpings kommun. Rapport - 94/19.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 1999: Miljöövervakning av örtrika torrängar i Skaraborg 1998. Rapport 1999:3.

Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2007. Stäppartade torrängar på Falbygden och i Ätradalen, Inventering 2007. Rapport 2010:37.

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000/.

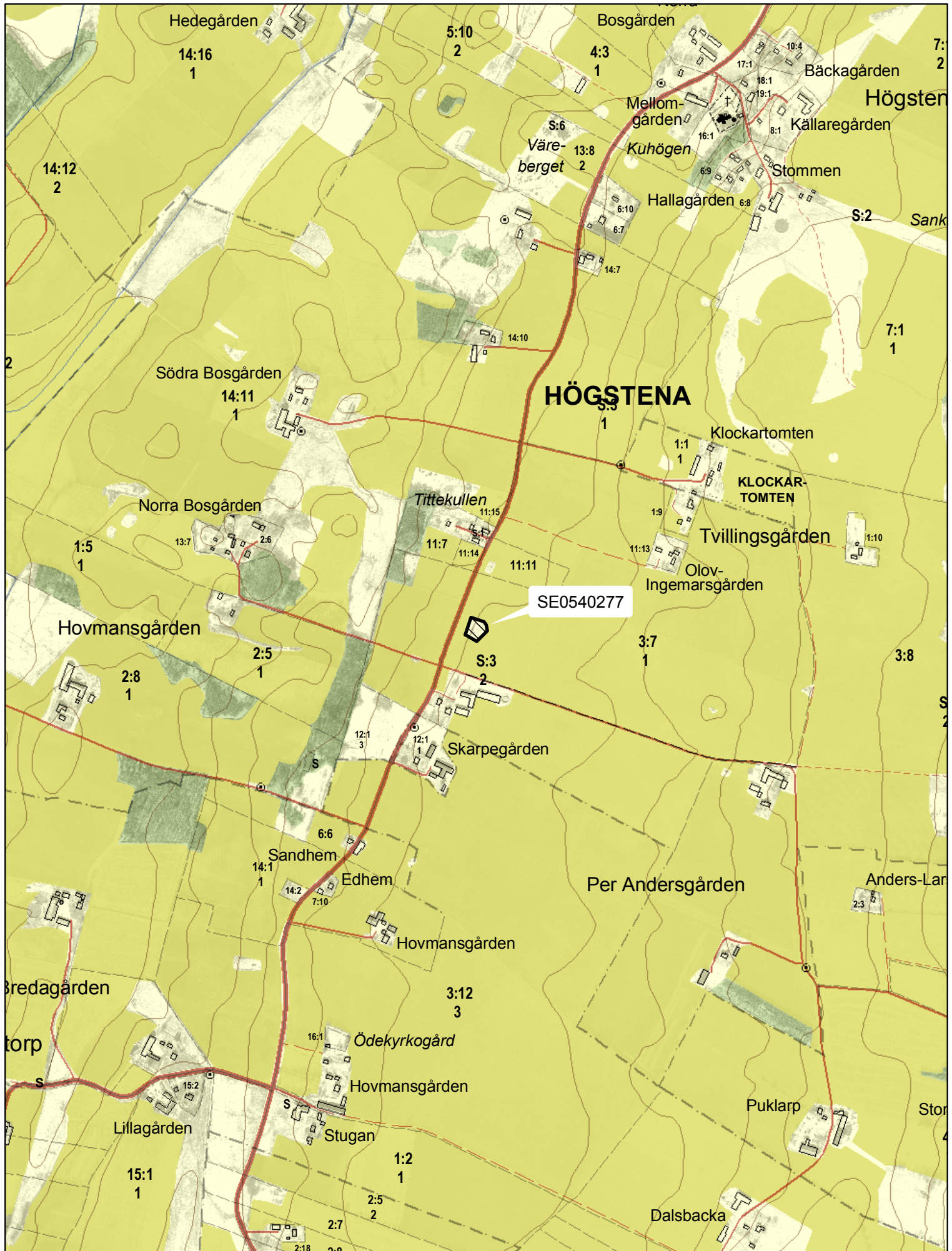
Bilagor

Kartor:

1. Natura 2000-områdets avgränsning, beslutskarta
2. Naturtypskarta

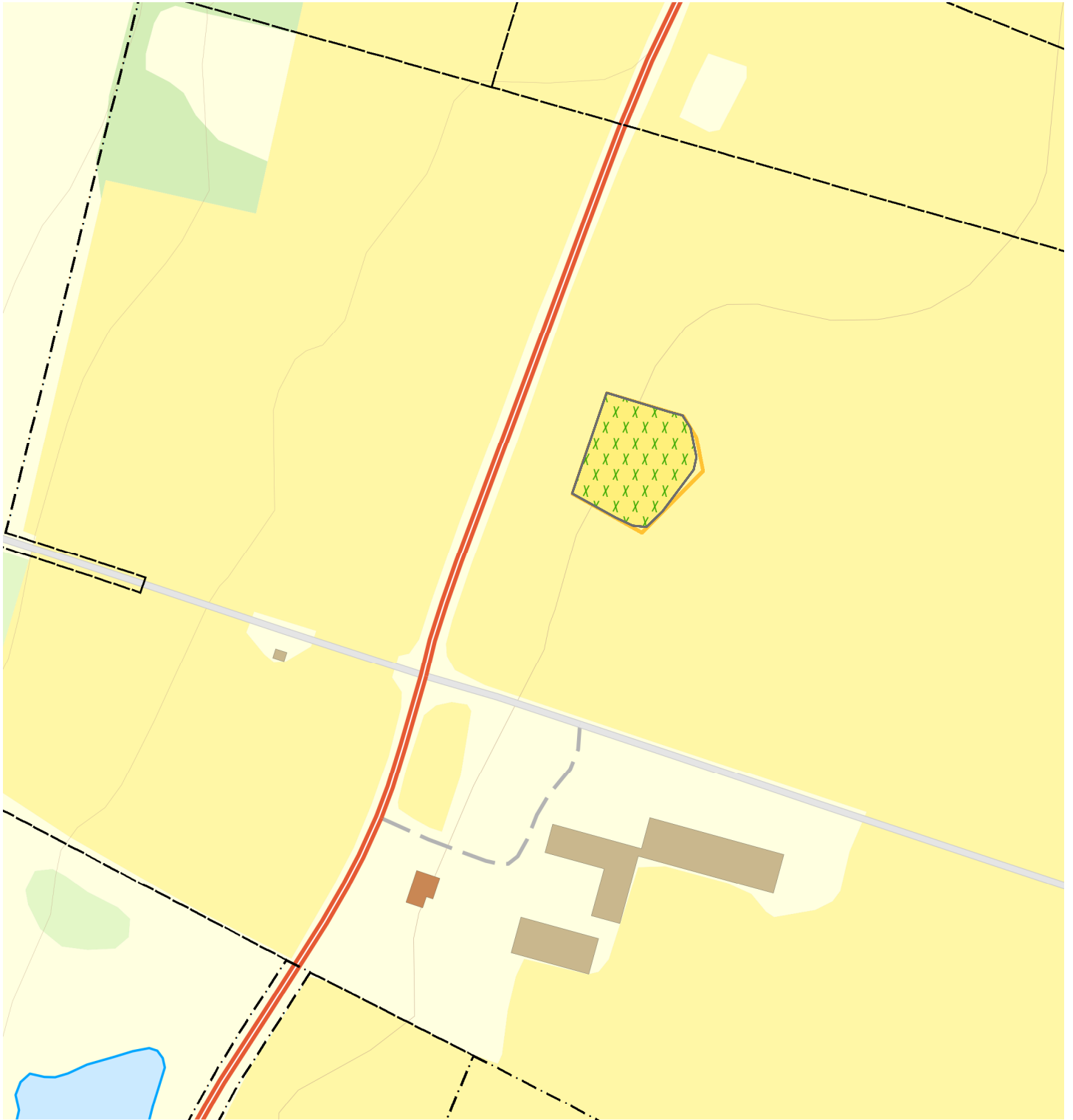

Natura 2000 - SE0540277 Högstena Skarpegården

0 125 250 500 Meters

Map scale 1:10 000. Original printed 2009-01-30. Copyright Lantmäteriet 2009, dnr 106-2004/188-O.

Natura 2000-naturtypskarta, Högstena Skarpegården SE0540277, Falköpings kommun

 6510 - Slätterängar i låglandet

 Natura 2000 Habitatdirektivet

0 50 100 Meter

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Skala (i A4): 1:2 000

